

Deprem Afetinde Kadınların Deneyimleri

Görkem KELEBEK KÜÇÜKARSLAN¹

GİRİŞ

Afet, “toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal hayatın akışını ve insanların faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun başa çıkma kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylar” olarak tanımlanır (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD], 2019). Her ülkenin afet karşısındaki politikaları, duruşu ve uygulamaları farklılık gösterir. Türkiye, Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporuna göre, 156 ülke arasından 133. sırada yer alır. Bu sıralama Türkiye'deki kadınların gündelik ve toplumsal yaşamlarındaki derin eşitsizliklere maruz bırakıldığına dair ipuçları sunar. Peki kriz anında var olan eşitsizlikler nasıl derinleşir ve kadınlar afetlerde neler deneyimler? Afet literatürü erkeklere oranla kadınların daha incinebilir olduğunu göstermektedir. Kadınlar ve kız çocukları depremlerde erkeklere oranla toplumsal cinsiyet rolleriyle ilintili olarak birçok farklı sorunla ve riskle karşılaşmaktadırlar.

Afet riski, toplumda var olan bölünmeleri yansıtacak şekilde sosyal olarak dağıtılır (Enarson, 2000). Toplumdaki eşitsiz güç ilişkileri, kadın, çocuk, yaşlı, engelli gibi incinebilir grupları afetlerde daha derinden etkiler. İncinebilir grupları AFAD şu şekilde açıklar: “Afet, tehlike ve riskli durumlarda kırılabilirlik

¹ Arş. Gör. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü
gkelebek@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8280-1092

KAYNAKLAR

- Açımız, B. (2021, Aralık). *Toplumsal cinsiyete duyarlı afet riski yönetimi ve iklim değişikliğiyle mücadele*. KOÇKAM. <https://kockam.ku.edu.tr/toplumsal-cinsiyete-duyarli-afet-riski-yonetimi-iklim-degisikligiyle-mucadele/>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD] (2013, Şubat). *Ulusal deprem stratejisi ve eylem planı 2012-2023*. <https://deprem.afad.gov.tr/assets/udsep/UDSEP2023.pdf>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD] (2019). *Açıklamalı afet yönetimi sözlüğü*. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Ahmad, A. (2020). Conceptualizing disasters from a gender perspective. D. P. O'Mathúna, V. Dranseika ve B. Gordijn (Ed.). *Disasters: Core concepts and ethical theories* (s.105-117). Saint Philip Press.
- Ayata, G., Kapdan, Ö., Ozan, Ö., Gürbüz, N., & Onuk, B. (2023). Deprem bölgesinde kadın olmak. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 403-417.
- Başoğlu, M., Şalcioğlu, E., & Livanou, M. (2002). Traumatic stress responses in earthquake survivors in Turkey. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 15(4), 269-276.
- Bilican Gökkaya, V. (2021). Afetler ve toplumsal cinsiyet üzerine. H. Karakaya (Ed), *Toplumsal cinsiyete dair* (s. 71-93). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bradshaw, S. (2004). *Socio-economic impacts of natural disasters: a gender analysis*. ECLAC. https://www.cepal.org/sites/default/files/publication/file/s/5596/S045330_en.pdf
- Bradshaw, S., & Fordham, M. (2013). *Women, girls and disasters: A review for DFID*. <http://gd-online.org/resources/Bradshaw&Fordham2013-women-girls-disasters.pdf>.
- Bulgurcuoğlu, S. E., & Kelebek-Küçükarslan, G. (2021). Covid-19 pandemisinde (yeniden) inşa edilen mekânda kadına yönelik ev içi şiddeti anlamak. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39(1), 71-83.
- Cannon, T. (2002). Gender and climate hazards in Bangladesh. *Gender & Development*, 10(2), 45-50.
- CEDAW (2018). *İklim Değişikliği Bağlamında Afet Riskinin Azaltılmasının Toplumsal Cinsiyetle İlişkili Boyutlarına İlişkin 37 sayılı Genel Tavsiye*. <https://daccess-ods.un.org/tmp/4461101.88961029.html>
- Chaplin D., Twigg, J. & Lovell, E. (2019). Intersectional approaches to vulnerability reduction and resilience-building. *ODI Resilience Intel*, 12, 1-35.
- Çelebi Boz, F., & Şengün, H. (2017). Afet ve kalkınma ilişkisinde kadın. *International Journal of Social Science*, 59, 365-366. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7224>
- Davis, L., De Costa, K. P., Alam, K., Ariyabandu, M. M., Bhatt, M. R., Schneider-Sliwa, R., & Balsari, S. (2005). Tsunami, gender, and recovery. Special Issue for International Day for Disaster Risk Reduction. *South Asia Disasters*, 6, 1-16.
- Demir, E. & Gerçek Öter, E. (2023). Afet ve acil durumlarda toplumsal cinsiyet ve kadın sağlığına etkileri. 2. International Conference on Scientific and Academic Research, Konya, Türkiye, 14-16 Mart.
- Demirci, K. & Avcu, T. (2021). Afet süreçlerinde kadın bireylerin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri: İzmir ili örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 86-105.
- Demiröz, F. (2022). İncinebilir Gruplar. İçinde *Pandemide Sosyal Hizmet* (Ed. F. Demiröz ve G. Polat), ss. 101-102. Nobel Yayınevi.
- Demiröz, F. & Arslan Tomas, S. (2019). Psikososyal Müdahale Yöntemleri. Arslan Tomas, S., Şavur, E., & Uygun, E. (Ed.), *Afet ve acil durumlarda psikososyal destek hizmetleri: saha çalışanları için el rehberi* (s. 55-64). Ankara: T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNICEF Türkiye Temsilciliği Yayını.

- Dünya Sağlık Örgütü (2002). *Gender and health in natural disasters*.
- Düzkan, A. (2016). Afet ve Acil Durumlarda Kadın Çalışmayı Sonuç Kitabı: 16-17 Nisan 2016.
- Enarson, E. (2000). *Gender and natural disasters. Infocus programme on crises response and reconstruction*. ILO.
- Enarson, E. P. (2012). *Women confronting natural disaster: From vulnerability to resilience*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Enarson, E., & Chakrabarti P. D. (2009). *Women, gender and disaster: global issues and initiatives*. New Delhi, India: SAGE.
- Enarson, E., & Meyreles, L. (2004). International perspectives on gender and disaster: differences and possibilities. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 24(10/11), 49-93.
- European Union (2011). *Strategy for equality between women and men 2010-2015*.ss. 3-39. EU.
- Fisher, S. (2010). Violence against women and natural disasters: Findings from post-tsunami Sri Lanka. *Violence Against Women*, 16(8) 902-918.
- Fordham, M. (2000). *The place of gender in earthquake vulnerability and mitigation*. Anglia Polytechnic University: Disaster Studies Project.
- Fordham, M. (2003). Gender, disaster and development: The necessity for integration. M. Pelling (Ed.), *Natural disasters and development in a globalizing world* (s.73-90). Routledge: London.
- Gündüz, F. (2022). Afetlerde kadın ve toplumsal cinsiyet perspektifi ile çıkarılması gereken dersler (Haiti ve Japonya depremi örneği). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 440-461.
- Hollander, J. A. (2001). Vulnerability and dangerousness: The construction of gender through conversation about violence. *Gender & Society*, 15(1), 83-109.
- IASC, (2000). IASC Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Kılavuzu. K. Kurtul (Ed.). Ankara: Unicef Yayını
- İlgın, H. Ö., & Karagül, D. (2022). Afet süreçlerinde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde sivil toplum kuruluşu çalışanlarının deneyimleri: Çanakkale ili örneği. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2), 85-103.
- Işık, Ö., Özer, N., Sayın, N., Mishal, A., Gündoğdu, O., & Özçep, F. (2015). Are women in Turkey both risks and resources in disaster management? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 12, 5758-5774.
- İnal, E. & Erbaydar, N. P. (2016). 2012-2023 Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı'nın toplumsal cinsiyet bakış açısı ile incelenmesi. *Fe Dergi*, 8(1), 33-49.
- Karanci, N. A., Alkan, N., Akst, B., Sucuoglu, H., & Balta, E. (1999). Gender differences in psychological distress, coping, social support and related variable following the 1995 Dinar (Turkey) earthquake. *North American Journal of Psychology*, 1(2), 189-204.
- Maral, A. B. (2023). Zorunlu Göç Yaşamış Suriyeli Kadınların Elazığ Depremine İlişkin Yaşam Deneyimleri. [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Moreno, J., & Shaw, D. (2018). Women's empowerment following disaster: A longitudinal study of social change. *Natural Hazards*, 92, 205-224. doi:10.1007/s11069-018-3204-4.
- Neumayer, E., & Plümper, T. (2007). The gendered nature of natural disasters: the impact of catastrophic events on the gender gap in life expectancy, 1981- 2002. *Annals of the Association of American Geographers*, 97(3), 551-566.
- Okay, N. & İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk yönetimi. *Dirençlilik Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Pincha, C. (2009). *Toplumsal cinsiyete duyarlı afet yönetimi uygulamacılar için el kitabı*. D.K. Demirer. (Çev.). Kocaeli Üniversitesi Yayınları.

- Rehman, S. A., Ilyas, Z., & Safirudin, M. (2010). Women in disaster: a feminist perspective. *Pakistan Journal of Gender Studies*, 3(1), 91-100.
- Robles, C. P. Q., & Benavidez, M. J. (2020). *Gender equality and women's empowerment in disaster recovery*. World Bank Group.
- Tarhanlı, T., Biçer, Ü., Bayhan, B., Adaman, F. & Yaman, M. (2023). Deprem, insan hakları, gelecek. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 497-518.
- Thurston, A. M., Stöckl, H., & Ranganathan, M. (2021). Natural hazards, disasters and violence against women and girls: A global mixed-methods systematic review. *BMJ Global Health*, 6(4).
- Tomanbay, İ. (2000). Deprem, insan ve sosyal hizmetler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(1), 123-137.
- Tuncay, T. (2004). *Afetlerde Sosyal Hizmet*. Ankara: Özbay Ofset Matbaacılık.
- Un Women (Mart, 2023). Un Women brief on earthquakes in Türkiye: Impacts and priorities for women and girls. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2023-03/UN%20Women%20Brief%20on%20Earthquake%20in%20Türkiye%20Gendered%20impacts%20and%20response_0.pdf
- Ünür, E. (2021). Afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitsizliği: doğal afetlerde cinsiyete dayalı zarar görülebilirlik farkı. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 351-381.
- Yalçın, G. (2020). *Doğal afetlerin etkilerine ve afet risk yönetimine toplumsal cinsiyet perspektifinden bakış: Türk ve Japon kadınlarının duruş noktasından doğal afetler* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Yokoyama, Y., Otsuka, K., Kawakami, N., Kobayashi, S., Ogawa, A., Tannno, K., ... & Sakata, K. (2014). Mental health and related factors after the Great East Japan earthquake and tsunami. *PLoS one*, 9(7).